

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 2

57e jaargang JUNI 2023

DE DOMPHOORN

Driemaandelijkse uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 2 57e jaargang JUNI 2023

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Voor contributie:
NL 07 INGB 0001 4752 64

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum.nl

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie

 bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar € 7,50
- voor leden € 15,00

Uiterste inleverdata kopij

 DompHoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompfoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: minimaal 250 dpi, liever 300 dpi of meer. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

- 02 Expositie Jacqueline Wammes-Beringen
- 03 Van de bestuurstafel
- 04 Stinzenplanten- en bomenexcursie Kasteel Rijnhuizen, 12 maart 2023
- 08 Excursie naar Oeverlanden Hollands Diep, 26 maart 2023
- 10 Vogelexcursie De Zouwe, 16 april
- 12 Vogelexcursie bij Everdingen langs de Lek, 30 april 2023
- 13 De vogelcursus van 2023
- 16 Terugblik cursus beginnend vogelaar...
- 18 Activiteitenoverzicht
- 19 De eigen ervaring... daar kan toch niets tegen op
- 22 Pagina's voor de jeugd
- 24 Nestkastenwerk 2023 – een tussenbalans
- 26 Plantaardigheden – wit hongerbloempje
- 28 Groen Griekenland
- 35 Twee scheerlingen

Omslagfoto: Cetti's zanger. Foto: Willy Prozee.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi In het zomerseizoen:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur

Op zaterdag: 10.00 – 16.00 uur

Op zondag: 13.00 – 16.00 uur (mei t/m augustus, 4, 18 en 25 september)

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum.nl

EXPOSITIE JACQUELINE WAMMES-BERINGEN

Vanaf begin juli tot begin oktober 2023 exposeert Jacqueline Wammes-Beringen in de Schaapskooi. Hieronder introduceert ze zichzelf.

“Ik ben geboren in Utrecht, maar opgegroeid in Tiel. Al vroeg was mijn interesse gewekt voor tekenen en schilderen. De eerste tekenlessen heb ik van mijn vader gehad, de Deilse kunstenaar Hans Beringen. Later ben

ik mij verder gaan bekwamen in tekenen en schilderen door zelfstudie en het volgen van cursussen.

In het begin van dit millennium heb ik een psychose gehad waardoor ik het tekenen en schilderen weer opnieuw moest gaan leren en ontdekken. Nog zeker geen Rembrandt of Van Gogh, maar ik teken en schilder met veel plezier, wat minstens zo belangrijk is.

ik word geïnspireerd door alledaagse dingen, dieren en planten en heb daardoor een grote variatie in onderwerpen, maar vaak wel vrolijk en kleurrijk. Samen met mijn vader heb ik ook diverse kunstprojecten gedaan zoals o.a. tekenlessen op basisscholen, workshops aan

ouderen, muurschilderingen, het maken van een decor voor een musical, etc.

Ik hoop u hiermee wat meer inzicht te hebben gegeven in mijzelf en mijn werk. Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u altijd contact met mij opnemen."

VAN DE BESTUURSTAFEL

De afgelopen periode heeft de bestuurstafel in het teken gestaan van de Algemene Ledenvergadering. In de aanloop er naartoe moest er veel besproken worden. Over de financiële stukken, de toekomstvisie en de samenstelling van het bestuur.

Wij zijn blij dat we Henk Looij nu echt tot het bestuur mogen rekenen. Henk liep al even mee en is enthousiast en actief. Nu is hij in de ledenvergadering formeel gekozen tot bestuurslid. Ook de nieuwe termijn van Arina Bogerd is fijn. Het bestuur is nu op sterkte. Dat betekent natuurlijk niet dat we geen nieuwe bestuursleden zouden verwelkomen. Zou je ook graag actief willen worden in het bestuur dan kun je ons een mailtje sturen. We nodigen je dan uit voor een gesprek. Ook als je op een andere manier actief wilt zijn binnen de vereniging nodigen we je van harte uit een mail te sturen. Dat kan naar info@nvw5hl.nl.

De financiële administratie is ingewikkeld. Door allerlei managementinformatie er in te willen verwerken is het zo uitgebreid geworden dat we door de bomen het bos niet meer zien. Niet alle beschikbare informatie is nodig om een goed beeld te hebben van de geldstromen van de vereniging. Reden voor het bestuur om een boekhoudprogramma aan te schaffen en te bekijken of we de administratie overzichtelijker kunnen maken en minder gevoelig voor fouten. Door de ledenadministratie eraan te koppelen hopen we dat het geheel eenvoudiger wordt en minder foutgevoelig. We hebben een boekhouder gevonden die de administratie met ons wil doorwerken en overzetten in het nieuwe programma. Zo kunnen we een frisse start maken en tegelijk de administratie moderniseren.

Ook de toekomstvisie heeft onze aandacht. In de ledenvergadering is het met de leden besproken, hier zijn al veel mooie ideeën aangedragen. Alle ideeën worden nu in een tijdlijn gezet en zo komen we tot een stappenplan voor het uitvoeren van de visie. Een eerste stap is al gezet door Henk Looij met het ontwerp voor een nieuwe folder. Voor veel onderwerpen zoeken wij leden om bij de uitvoering te helpen. Lijkt het je leuk om met ons de vereniging toekomstbestendig te maken? Heb je verstand van communicatie, marketing, social media, bedrijfsvoering of wil je gewoon heel praktisch meehelpen? Mail dan ook vooral! Wij zouden het fijn vinden als we mensen erbij kunnen betrekken die met een frisse, moderne blik met ons willen meedoen. En natuurlijk zijn ook mensen welkom die onze snoei-, knot- en plukteams komen versterken, nestkastjes willen ophangen en onderhouden, de plantenwerkgroep ondersteunen of op wat voor manier dan ook in en met de natuur willen werken. Dus ben je niet bang om op een ladder te staan? Hou je ervan om buiten te werken? Wil je alles leren over vogels, insecten, paddestoelen of planten? Kom erbij!

Er is veel te doen de komende tijd. En wij hebben er zin in! Nu eerst de zomer. Na de zomer hopen we veel mensen te ontmoeten op de Open Dag. Leden, maar ook nieuwe gezichten. Want de allerbelangrijkste opdracht voor de komende tijd is onze bekendheid vergroten. Zodat heel Vijfheerenlanden weet dat wij er zijn en wat wij doen.

Christa Hendriksen
Voorzitter

STINZENPLANTEN- EN BOMENEXCURSIE KASTEEL RIJNHUIZEN, 12 MAART 2023

Bart de Groot & Jules Klees

Bij het park van kasteel Rijnhuizen starten we deze excursie op de nieuwe parkeerplaats met 11 personen, om 9:30 uur. Jules heeft de leiding. We beginnen bij de oprijlaan van het kasteel. In de meer dan 250 jaar oude eikenbomen langs de oprijlaan zien we de grote bonte specht, de boomklever, de koolmees en pimpelmees. We horen een lachende groene specht. Vanaf de oprijlaan lopen we naar de tuinschuur. Voor de tuinschuur staat een bloeiende *Edgeworthia* en een kakiboom, verschillende toverhazelaars staan hier in bloei. We komen in het moseikenlaantje en in het gazon staat hier een kunstwerk van staal: 'Het vliegend hert', onthuld in 2009 bij de beelden tentoonstelling 'Rijnhuizen uitgebeeld'.

Tussen de koetshuizen door komen we op het binnenplein voor het Kasteel. Het kasteel dateert uit ongeveer 1200 en was oorspronkelijk

een versterkte vesting. Rond 1400 werd de houten vesting vervangen door een stenen toren van 6 bij 6 m. In het midden van het kasteel vindt u deze toren met dikke muren nog terug. In 1640 is het huidige kasteel gebouwd en daarna is er aan de buitenkant weinig meer veranderd. In 1655 kwam het kasteel in handen van de familie De Geer. Deze familie is eigenaar gebleven tot de Stichting FOM het aankocht in 1958.

We zijn nu aangekomen op de binnenplaats van het kasteel. Hier staat een zeer oude tulpenboom met een holle stam met een fraai hek met het motief van Franse lelies. Om de boom staan krokussen en de gele winterakoniet in bloei. We lopen over het bruggetje door een laantje van leilindes naar het gazon voor het kasteel, langs de kasteelgracht staan bloeiende zomerklokjes en moeraswolfsmelk.

Kasteel Rijnhuizen.

Boven: het vliegend hert, daarachter een mammoetboom.

Rechts: binnenplaats van het kasteel.

Op de hoek staat een grote Hollandse linde met haaks gebogen takken, net of ze afgezaagd zijn, maar dat is niet zo.

In het gazon staan honderden sneeuw-klokjes en krokussen in bloei. In het midden van het gazon zien we enkele oude bomen, een moerascipres, een tamme kastanje en een taxus. Bij het toegangshek voor voetgangers aan de overkant vind je de oudste boom van het park, geschat op 350 jaar. Deze boom, een oosterse plataan, is hol, een dikke tak ligt op de grond en heeft daar zelf wortels gekregen, naast de boom vinden we de oosterse sterhyacin met blauwe bloempjes die nu net zijn gaan bloeien, in het gazon ligt hier de trompetboom, met grote bladeren, de peulen lijken net snijbonen. Als we het pad naar het Merwedekanaal lopen, zien we links stinkend nieskruid in bloei. Bij het water staat een oude driestammige es. In het gazon staan de krokussen en narcissen in bloei, we zien hier ook de bladeren van de gele bostulp, die over een maand pas gaat bloeien. Langs het kanaal staat een heel dikke oude rode beuk. We komen nu bij het

theehuisje gebouwd op de brug over de sloot. Over de brug groeien links van ons rodo-dendrons, ze zijn geplant in aangevoerde zure humusrijke bosgrond. Rechts van ons is een zitkuil gemaakt met speciale zachte mortel. In de voegen groeien muurbloemen, muurleeuwenbek, wit vetkruid en tongvarens. We komen nu bij de in 1965 aangeplante naald- en mammoetbomen, in de vroegere fruitgaard en de oude kwekerij van dit landgoed.

De bomen rechts zijn *Redwoods* of Californische mammoetbomen, die in Californië aan de kust 100 m hoog en 2000 jaar oud kunnen worden. Deze bomen hebben een onbrandbare zachte bast. Wat verderop aan de linkerkant staan watercipressen of Chinese

Links: het grote gazon voor het kasteel met honderden krokussen. Rechts: de 350 jaar oude oosterse plataan.

mammoetbomen, die in China ontdekt zijn in 1941, daarvoor dacht men dat deze bomen in het Pliocene (5,33 tot 2,59 miljoen jaar geleden) uitgestorven waren, nu vind je deze bomen overal.

Wat verder staat de echte mammoetboom (*Sequoiadendron giganteum*) en aan de linkerkant staan nog 5 van deze mammoetbomen, allemaal geplant in 1966.

Als we wat verder lopen richting de vijver zien we rechts de slangeden of apenboom met scherpe punten op de takken en de stam, niet een boom waar apen in kunnen klimmen om de eetbare zaden op te eten. Deze boom is afkomstig uit het Andesgebergte in Chili en Argentinië en kan 50 m hoog worden. De Pehuce Indianen leefden van de op tamme kastanjes gelijkende vruchten van deze boom.

Hier zijn ook drie soorten mammoetbomen bij geplant, een blauwgroene, een gele en een grijsgroene mammoetboom. Links en rechts zijn hier coniferen aangeplant. Hier staan ook verschillende soorten cipressen.

Bij de vijver zien we rechts een aantal moerascipressen, deze moerascipressen hebben kniewortels gekregen die tot 20 cm boven de grond uitsteken. Achter deze bomen zien we een heel veld met daslook. Rond de vijver groeien diverse planten, zoals waterlilies, de parapluplant en moerasspirea. Langs

de vijver groeit een honingboom, met in augustus zachtgele vlinderbloemige bloemen, naast deze boom groeit een geitebaardstruik. Rechts van het pad bloeit een wrangwortel. En langs de sloot op de grens van het terrein staan drie walnotenbomen, die elk jaar noten geven. We lopen nu terug door het coniferenbos richting het kasteel.

Aan de rechterkant stond het laboratorium wat nu gesloopt wordt, rechts staan nog een paar bijzondere bomen, de doodsbeenderenboom. We komen links bij een bloemenveld met daarachter de stromende beek, die in 2004 aangelegd is door Jules en Albert.

We komen nu bij de sloot met het vroegere arbeiderspad, rechts in het bos groeit een hele groep Italiaanse aronskelken. Langs het pad groeien veel gele dovenetels, onder de bomen langs de sloot groeien bosanemonen en gewone salamonzegels. We komen nu bij de nieuwe brug over de sloot naar de tuinschuur en lopen door het essenbos weer terug naar ons beginpunt bij de parkeerplaats.

Albert Bikker bedankt voor het regelen van de toestemming met de eigenaar van het park. Dank aan de eigenaar van het Kasteel voor de toestemming.

Jules, bedankt voor de uitleg bij deze excursie in het Rijnhuizer park. Jules Klees is van 1976

tot 2008 hovenier geweest in Rijnhuizen. Bart de Groot was 40 jaar research-medewerker in het laboratorium, en is nu al 23 jaar IVN-gids bij de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden.

Slangenden.

De vijver met aan de rand de moerascipressen.

Waarnemingen.

Kruidachtige planten	Bomen en struiken		Vogels
Boerenkrokus	Moerascipres	Parasolden	Zanglijster
Sneeuwklokje	Tamarisk	Trompetboom	Gaai
Zomerklokje	Watercipres	Vlier	Halsbandparkiet
Bostulp (alleen blad)	Oosterse plataan	Taxus	Wilde eend
Bosannemoon	Westerse plataan	Spaanse aak	Grauwe gans
Voorjaarshelmbloem	Parottia persica (ijzerhout)	Slangenden	Merel
Kerstroos	Euforbia	Tamme kastanje	Vink
Stinkend nieskruid	Bonte hulst	Zomer- en winteriek	Pimpelmees
Wrangwortel	Winterbloeiende kamperfoelie	Hollandse linde	Koolmees
Sterhyacint	Tulpenboom	Es	Staartmees
Winterakoniet	Mammoetboom		Grote bonte specht
Gevlekt longkruid	Red cedar		Groene specht
Italiaanse aronskelk	Reuzenzilverpar		Boomklever
Muurleeuwenbek	Sitkaspar		
Tongvaren	Reuzenlevensboom		

Het laboratorium bij kasteel Rijnhuizen

Onze eerste directeur Professor Braams kreeg in 1957 van het ZWO (Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek) de opdracht om kernfusieonderzoek te starten in Nederland. Professor Braam was ook een natuurliefhebber en heeft toen Kasteel Rijnhuizen aangekocht om hier het Instituut voor Plasmafysica te starten. In het bos werd het laboratorium gebouwd om een onderzoek te starten naar de mogelijkheid van kernfusie.

In die tijd werden er over de hele wereld pogingen gedaan om zwaar waterstofgas (deuterium en tritium) bij hoge temperaturen van 200 miljoen graden samen te smelten tot helium. Dit is een kernreactie van atomen, die bij deze hoge temperatuur ontstaat door de botsingen van de waterstofatomen, waarbij heel veel energie vrijkomt. Massa wordt daarbij omgezet in energie. Deze energie kan dan gebruikt worden om elektriciteitscentrales te voorzien van genoeg energie zonder koolstofdioxide uitstoot. Waterstof is er genoeg voor miljarden jaren op de aarde.

De moeilijkheid is het opsluiten van dit zeer hete gas in een vacuümvat zodat de wand van het vat niet smelt, hiervoor is een sterk magneetveld nodig. Het onderzoek gaat verder in de hele wereld en ook bij de TU Eindhoven is een nieuw laboratorium gebouwd waar het onderzoek verder gaat.

EXCURSIE NAAR OEVERLANDEN HOLLANDS DIEP, 26 MAART 2023

Bart de Groot

Om 9:50 uur regent het als we op de parkeerplaats bij Strijensas aankomen. We beginnen met koffie en starten dan deze excursie o.l.v. Koos Maat. We zijn met elf personen die ondanks de slechte weersvoorspelling toch gekomen zijn. We parkeren in het midden van het gebied, aan de bovenkant van de kaart hiernaast (bij: hier staat u).

We gaan de wandeling lopen richting Zeehondenplaat en slaan dan af naar links richting kasteel. Als je hier niet naar links maar rechts af slaat kom je in een drassig gebied, waar je

laarzen nodig hebt om droge voeten te houden.

Op een aantal bomen zien we dat een gedeelte van de barst afgevreten is door bevers, zie foto.

Op de plassen zien we een fuut, kuifeend, en een tureluur, scholekster en grauwe ganzen. Op veel plaatsen staat riet, en we zien een rietzanger omhoog vliegen om indruk te maken op het vrouwtje rietzanger. Het is een mooi gebied voor de blauwborst, maar deze vogel laat zich niet zien.

Gele waterkers, nog lang niet in bloei, met karakteristieke diep ingesneden bladen. Onderaan wat kruipende boterbloem. De blauwgroene ronde blaadjes zijn van kiemplanten van reuzenbalsemien.

Wandelkaart van het excursiegebied.

We horen steeds de tjiftjaf en de Cetti's zanger, en op het pad vliegt een witte kwikstaart heen en weer. We horen hier nog de veldleeuwerik. In de plas zien we een aantal lepelaars en een grote zilverreiger.

Als we richting het kasteel lopen staat er een stuk van het pad onder water, we kunnen de wandeling niet verder vervolgen richting Strijensas. We gaan terug en lopen een stukje de andere kant op in het drassige gebied. In een boom gaat een boomklever langs de stam omhoog en hier zien we ook de grote bonte specht. De regen is bijna gestopt, maar het pad is vol plassen en we besluiten om terug te lopen richting de parkeerplaats. Het is best een mooi gebied om nog eens terug te komen, met beter weer en minder plassen op het wandelpad.

Koos bedankt voor deze excursie.

Vogels die we gezien hebben, 28 soorten

Bergeend	Koolmees	Tjiftjaf
Blauwe reiger	Kuifeend	Torenavalk
Boomklever	Lepelaar	Tureluur
Cetti's zanger	Meerkoet	Veldleeuwerik
Fuut	Merel	Vink
Graspieper	Nijlgans	IJsvogel
Grauwe gans	Overzwaluw	Wilde eend
Grote bonte specht	Rietzanger.	Witte kwikstaart
Grote zilverreiger	Scholekster	Zwarte kraai
Knobbelzwaan		

VOGELEXCURSIE DE ZOUWE, 16 APRIL 2023

Bart de Groot

We verzamelen bij het tunneltje onder de A27 bij de Zouwe. Hier starten we deze excursie met twaalf personen en lopen langs de Zouwe richting de molen met langs het pad pinsterbloemen, hondsdrاف en oeverzegge.

Bij de molen horen we een rietzanger die daarna met een boogje luid zingend omhoog vliegt en weer omlaag het riet in. Af en toe horen we de snor met zijn snorrende geluid. In een rietstengel zien we een rietgors.

Op veel plaatsen tijdens deze excursie hoor je de Cetti's zanger. We zien deze vogel zelden, maar Willy heeft toch een mooie foto kunnen maken, zie de omslag van deze *Domphoorn*.

In een afgesneden rietveld staan veel prachtige dotterbloemen in bloei.

We lopen via de Zederikkade naar de vogelhut. Vanaf de kade zien we rechts een paar

Torenvalk. Foto: Willy Prozee.

grutto's en een tureluur, die broeden in de hooilanden in Polder Achthoven.

Links, boven de rietvelden richting de Zouwendijk, vliegt een bruine kiekendief, de blauwborst is hier al gezien, maar vandaag zit hij verborgen in het riet.

In de vogelhut drinken we koffie en kijken naar de vogels in de polder, o.a. een paar grutto's, en overall grauwe ganzen. We lopen

Gewone dotterbloem. Foto: Bart de Groot.

verder richting de Boezemweg met onderweg de snor en rietzangers en ook een witte kwikstaart. Eén persoon spot een vliegende zwartkopmeeuw. We vervolgen de route en lopen het vlonderpad op richting het kijkscherm. Langs het vlonderpad staat melkepe en de dotterbloem bloeit hier volop. In het water van de Nieuwe Zederik (de zijtak van de Oude Zederik) zwemt een waterhoen. Ook hier is geen blauwborst te zien.

Bij het kijkscherm valt op dat het waterpeil in de Boezem, het poldertje tussen de Nieuwe en de Oude Zederik dat rond 1995 is afgegraven, heel laag is met heel weinig vogels. Het Zuid-Hollands Landschap probeert hier op-

Pinksterbloem. Foto: Bart de Groot.

Witte kwikstaart. Foto: Willy Prozee.

nieuw moerasvegetatie te ontwikkelen; om moerasplanten de gelegenheid te geven te kiemen, is het waterpeil tijdelijk verlaagd.

Door het koude voorjaar is de kleine karekiet hier nog niet aangekomen.

We lopen iets verder over de Boezemweg naar het vlondertje voor de fotografen. Hier zwemmen kuifeenden, tafeleenden en wilde eenden. Heel even is hier een Cetti's zanger goed te zien, zie de omslagfoto. Boven ons vliegen een buizerd en een torenvalk. We lopen terug naar de molen en iemand ziet nog net een glimp van een blauwborst tussen het riet.

Ondanks het koude weer hebben we toch nog 36 soorten vogels gezien tijdens de excursie.

Waargenomen vogels

Aalscholver	Grutto	Spreeuw
Bergeend	Kokmeeuw	Tafeleend
Blauwborst	Koolmees	Tjiftjaf
Bruine kiekendief	Kuifeend	Torenvalk
Buizerd	Lepelaar	Tureluur
Cetti's zanger	Meerkoet	Waterhoen
Fazant	Merel	Wilde eend
Fuut	Pimpelmees	Witte kwikstaart
Graspieper	Putter	IJsvogel
Grauwe gans	Rietgors	Zanglijster
Grote bonte specht	Rietzanger	Zwarte kraai
Grote Canadese gans	Snor	Zwartkopmeeuw

Alle deelnemers bedankt en tot een volgende excursie.

VOGELEXCURSIE BIJ EVERDINGEN LANGS DE LEK, 30 APRIL 2023

Bart de Groot

We verzamelen bij Fort 't Spoel, het startpunt van deze excursie o.l.v. Eduard Polfliet. Het weer is goed, geen regen, wel zon. We lopen om Fort 't Spoel naar de Lek. In de bomen langs de Lek zien en horen we overal vogels, zoals de putter, kneu, grasmus, tijftjaf, de groenling, zwartkop, fitis en rietzanger. We horen steeds de vaak verborgen Cetti's zanger.

In de plassen tussen de Lek en de dijk zwemmen kuifeenden, grote Canadese ganzen en brandganzen. In de laatste plas voor Fort Everdingen zien we een paar heel bijzondere eenden, het zijn krooneenden.

Bij Fort Everdingen staat een grote bank bij de inundatiesluis, hier houden we een korte lunchpauze. We besluiten om nog een stukje verder te wandelen richting de vogelplas bij Everdingen. In de struiken onderweg, zien we hier de roodborsttapuit. In de vogelplas zwemmen kluten, tureluurs, en zit op een eilandje de kleine plevier. In het riet vlak bij deze plas spotten we de rietgors, de rietzanger, de kleine karekiet, de ooievaar, een torenvalk en een blauwborst. Hierna lopen we weer hetzelfde pad terug naar Fort Everdingen.

Eduard, bedankt voor deze mooie excursie met 51 soorten gespotte vogels.

Vogelspotters gespot! Foto Bart de Groot. Verder met de klok mee drie foto's van Lida Hellingman-Soeters: roodborsttapuit, blauwborst en kneu.

DE VOGELCURSUS VAN 2023

De vogelcursus 2023 zit er inmiddels op.

De vier avonden in de Schaapskooi werden goed bezocht. Stuk voor stuk werden onze streekvogels voor het beamerlicht gebracht. De in totaal zeven excursies verliepen enerverend, met name door het wisselende weer. Toch werden er hele mooie momenten beleefd met de vogels. En het smaakt volgens de meesten naar meer. Dank aan Hans de Braal voor de lesavonden en aan de gidsen (Koois, Rien, Frans, Teus en Piet) voor hun tijd en uitleg. Alle cursisten bedankt voor jullie interes-

se en veel vogelplezier gewenst en hopelijk tot ziens.

Hieronder en op de volgende pagina's staan enkele reacties en foto's van cursisten. Ze geven een mooi beeld van hoe de cursus is verlopen en wat vogels met mensen doen. Het lijkt ons een prachtig plan om komend jaar (2024) weer een cursus te organiseren. Voor de duidelijkheid: de voorinschrijving is nog niet begonnen!

Chris Kramer

Ik was aan deze cursus begonnen met de gedachte: we zien wel wat het is en als het niets is, dan jammer maar helaas. Maar ik heb geen moment spijt gehad. De presentatieavonden waren duidelijk en gaven inzicht in verschillende soorten en hoe ze visueel en op het gehoor te herkennen. De excursies zorgden ervoor dat heb leren kijken en luisteren. Hier heb ik het meest van genoten.

Ik wil iedereen bedanken voor de duidelijke uitleg en de tijd die men heeft vrijgemaakt voor ons. Ik ga graag in de toekomst vaker mee op excursies. Ik heb een aantal foto's gemaakt (helaas ben ik niet bij alle excursies aanwezig geweest) van de excursies in Everdingen, de Zouweboezem en Heukelum.

Harko Buunk

Een vreemde vogel: bever in de Lek bij Everdingen. Foto: Harko Buunk.

Witkoppige staartmees. Foto: Harko Buunk.

Onder: sperwer en boerenzwaluw. Foto's: Harko Buunk.

Wat mij betreft kunnen de cursusavonden, maar vooral de vogelexcursies in één woord samengevat worden: magisch.

Wat maakt vogels zo boeiend? Dat had ik nog graag aan Annie M.G. Schmidt willen vragen, omdat er zoveel vogels in haar verhalen voorkomen. Neem alleen al Dollie de Duif en Karel met de houten poot (meeuw), en niet te vergeten de Krullevaar!

‘Van vogels krijg je nooit genoeg’ is de titel van een recente bundel vogelgedichten, samengesteld door Jan de Bas en Arie Bijl (Rainbow poëzie). Tijdens de cursus heb ik gemerkt hoe waar dat is, en dat dit niet alleen voor mezelf geldt, maar voor alle deelnemers. Of ik nu denk aan de groep wulpen in het weiland bij Werk aan het Spoel in Culemborg op 4 februari, of de prachtige, witte, feeëriek verschijning van twee kluten, druk foeragerend met die lange snavels bij Everdingen op 25 maart...

Hartelijk dank aan iedereen die meewerkte; voor het gulle delen van kennis, het geduld bij het scherpstellen van de telescopen, het benoemen van de zang, het wijzen naar de boom waar het vuurgoudhaantje zich ophield, en naar de knotwilg met het nest van de Canadese gans.

Levien Vermeer (Asperen)

Daan van der Vliet
Fotografie

Rietzanger. Foto: Daan van der Vliet.

Naar de vogelcursus gaan was voor ons een feestje. Wij hebben genoten van de cursusavonden (Daan ook vooral van de quizjes), maar de excursies maakten het nog leuker. Daan zijn fotocollectie is aardig uitgebreid. Bedankt voor het delen van alle info, de plekjes waar we heen kunnen en vooral jullie tijd en enthousiasme. In de bijlage nog een foto van Daan, gemaakt tijdens een van de excursies.

Daan en Dagmar van der Vliet-Donkervoort

Bruine kiekendief. Foto: Harko Buunk.

Mariëtte van Koevorden

Zoek je een nieuwe hobby die je uit je winterdip haalt, een ontspannen bezigheid die je het hele jaar kunt beoefenen, die ervoor zorgt dat je heerlijk buiten bent, die je net zo makkelijk met anderen als alleen kunt beoefenen, die niets kost (hooguit een investering in een goede verrekijker), een hobby die elke keer anders is, die je nóg meer liefde voor de natuur oplevert én gezond is voor lichaam en geest? Word vogelaar! Van bezig bijtje naar geduldige vogelaar, het kan echt! Begreep ik voorheen nooit waar mensen het geduld vandaan haalden om eindeloos door zo'n kijker te turen, één blik door de telescoop van onze gidsen en er gaat een wereld voor mij open. Na een halve eeuw zonder verrekijker door het leven te zijn gegaan, werd mijn blikveld vanaf de eerste excursiedag op slag verruimd.

Het was februari en je zou denken, wat valt er dan te zien? Eenden, ganzen en zwanen. Dat dacht ik dus. Maar de vogelaars in wier modderige voetsporen wij treden, laten ons zien dat er niet zoiets als een eend of een gans of een zwaan bestaat, maar een wintertaling of een krooneend, een riet- en een rotgans. Dat er zelfs een kleine zwaan bestaat! Ik kan alleen maar verwonderd 'wow' uitbrengen als ik door de lens zoveel schoonheid aanschouw, een andere wereld word ingetrokken. Tijdens de vier theorieavonden, één keer per maand, kregen we al een voorproefje van de vogels die we, vooral in deze streek en in deze tijd van het jaar, zouden gaan zien. Ik val van de ene verbazing in de andere.

Waarom heb ik zo vaak de koekoek gehoord, maar nooit geweten hoe hij eruit zag? En, de blauwborst? Komt die echt in ons land, wat heet, in onze streek, wat heet, bijna in mijn achtertuin – de Zouweboezem – voor?! Tijdens meerdere excursies horen we dat hij is gesignaleerd, maar hij laat zich niet zien, in ieder geval niet aan mij. Elke wandeling die ik

vervolgens op zondagmiddag met mijn echtgenoot maak, staat in het teken van vogels kijken, maar stiekem ben ik steeds op zoek naar de blauwborst. Bijna begin ik te denken dat het een soort poelifinario is, een fantasievogel. Totdat we op een excursie, eind april, in de Everdingerwaard, worden getrakteerd op meerdere blauwborsten die opstijgen uit het riet en als parachootjes neerdalen of heel even op een tak een deuntje laten horen.

De verwondering die je meemaakt, als zoiets moois je toevalt, ik kan er niet over uit. Ook niet over het feit dat ik voorheen riet als een bos dode stengels met pluim zag en nu als een bron van leven, één grote symfonie van het mooiste orkest dat de natuur rijk is. Deze categorie vogels heeft mij nog het meest verrast, de rietvogels, sowieso het bestaan van deze vrolijke zangers en het speuren naar deze kbv'tjes (jargon voor kleine bruine vogeltjes) die graag verstoppertje spelen in het riet. Ik geniet van de kleine karekiet, word hieper van de graspieper, maar zie eigenlijk vooral de rietgors en de rietzanger deinen op een rietsengel. Van de snor en de sprinkhaanzanger moeten we het vooral hebben van het gesnor en gekir. Die geluidjes zijn zó leuk! Soms ook de enige manier om vogels van elkaar te onderscheiden, want zoek de verschillen maar eens tussen een fitis en een tjiftjaf!

Een van de mooie aspecten van de excursies was voor mij, behalve het ontdekken van nieuwe vogelsoorten, ook het meekrijgen van welke vogels wanneer waren teruggekeerd naar ons land. Je kijkt en zoekt dan heel bewust tijdens wandelingen naar de eerste van een soort. Sowieso maak ik kennis met veel eerstelingen: vuurgoudhaantje, roodborsttaupit, paapje, wulp (die wijst naar zijn gulp) en kluten op een kluitje. Of, Cetti's zanger, ik had er nog nooit van gehoord, maar kan er nu niet meer om heen. Mijn trommelvliesen

Witgesterde blauwborst. Foto: Harko Buunk.

trillen. Je ziet hem zelden, dat geldt blijkbaar voor veel vogels, daarom is luisteren ook zo belangrijk. Roerdomp horen stond dit jaar bovenaan mijn wensenlijstje (op gelijke hoogte met blauwborst zien). Tot twee keer toe is dat gelukt, de eerste keer vergeet ik nooit meer. Dat bizarre hoempen laat hij luid en duidelijk horen tijdens onze excursie in Heukelum. Wat een verschil met het melodieuze gezang van de nachtegale die we diezelfde morgen ook horen maar niet zien.

Onze gidsen leren ons niet alleen naar vogels kijken en luisteren, er wordt ook gewezen op een verse pootafdruk van een ree, een bever die langs de oever van de Lek zwemt of het moeraskartelblad op drassige uiterwaarden. Ze leren ons plaatsen herkennen waar de ijsvogel zich ophoudt, nestelend in de wortelkruit van een grote omgevallen boom of bij water met overhangende takken. Als we op de Diefdijk staan zien we aan de ene kant een ijsvogel een visje vangen, terwijl aan de andere kant een purperreiger tussen de pinksterbloemen prachtig zit te zijn. Je komt ogen tekort in de natuur.

Mijn man merkte op dat ik vroeger altijd wees op plantjes en nu op vogeltjes. We wandelen niet meer, we struinen. Door vogelrijke gebieden. Om de haverklap sta ik stil en pak mijn kijker erbij. Ik ga nooit meer zonder kijker op stap, want nu pas besef ik dat vogels zo schuw zijn, dat ze zich vaak alleen maar van een afstandje laten zien. Wat ga ik de excursies missen! Eigenlijk wil ik elke wandeling wel zo'n ervaren vogelaar mee. Want hoewel ontzettend veel geleerd, als je alleen wandelt slaat de twijfel nog wel eens toe: zag ik daar een ... of hoorde ik de ...?

Nu moeten we het zelf doen en vooral veel meters maken. En ogen én oren openhouden. Ik ben al die trouwe, geduldige vogelaars van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden ontzettend dankbaar dat ze hun tijd, energie en kennis wilden delen. Volgens onderzoekers maken vogels mensen relaxter, gelukkiger, energiever en meer verbonden. Maar het is ook gewoon ontzettend leuk! Ik kan het dus iedereen aanraden: ga vogelen!

EXCURSIES JUNI – SEPTEMBER 2023

N.B.1 We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

N.B.2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie wel doorgaat.

- Zo 11 juni **Vlinder-, orchideeën- en plantenexcursie bij de Stichtse Brug, bij Huizen.** O.l.v. Jules Klees, tel: 0347-351 499, mail: fam-klees@hetnet.nl. Vertrek **9:00 uur** vanuit Vianen.
- Za 17 juni **Nachtzwaluwexcursie bij de Posbank.** O.l.v. Jules Klees, tel: 0347-351 499, mail: fam-klees@hetnet.nl. Vertrek **20:00 uur** vanuit Vianen (laat thuis, ongeveer 01:00 uur).
- Zo 16 juli **Excursie in het Deelerwoud.** O.l.v. Jules Klees, mail: fam-klees@hetnet.nl, tel: 0347-351 499. Vertrek **9:00 uur** vanuit Vianen.
- Zo 20 aug **Vogels kijken bij Plan Tureluur.** O.l.v. Eduard Polfliet, mail: eduardpolfliet@case-ma.nl, tel: 06 52 09 56 22. Vertrek **9:00 uur** vanuit Vianen.
- Zo 10 sept **Excursie in de Biesbosch.** O.l.v. Koos Maat, tel: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362, mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek **9:00 uur** vanuit Vianen, of **9:20 uur** vanaf Avelingen.

EVENEMENTEN 2023

- Za 1 juli **Slootjesdag in de Vijfheerenlanden.**
Zie pagina 22 in deze *Domphoorn*.
- Za 15 juli **Vijfheerenlanden Fietstochten.**
Er wordt weer gewerkt aan fietsroutes van 30 en 50 kilometer. Houd de website in de gaten, daarop volgen begin juli de details.
- Za 26 aug **Nacht van de Vleermuis.**
Ook voor dit evenement geldt: kijk op de website, in augustus volgt meer informatie.
- Za 23 sep **Open Dag Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden.**
Meer informatie volgt in het septembernummer en op de website.
- Za 28 okt **Nacht van de Nacht.**
Meer informatie volgt in het septembernummer en op de website.
- Vr 29 dec **Winterwandeling rond de Schaapskooi.**
Meer informatie volgt in het decembernummer en op de website.

DE EIGEN ERVARING... DAAR KAN TOCH NIETS TEGEN OP

Jolanda Lemcke

Het is de tijd van genieten van 'Beleef de lente', de website die een inblik geeft in het gezinsleven van verschillende vogels. Prachtige beelden van de paarvorming van vogels en het opgroeien en opvoeden van jonge vogels. Ik verheugde me erop, want... Nu heb ik tijd! Tijd om niet alleen vluchtig te lezen over de ooievaar, de merel, de steenuil en nog veel meer, maar vooral tijd om gewoon mee te gluren in het nest. Hoe mooi kan het zijn?

Nou, dat valt dan toch tegen... tijd is een raar begrip. Er valt een veertig- tot vijftigjarige werkweek uit (i.v.m. pensionering) en toch vult die vrije tijd zich heel snel. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat zijn we druk met van alles en eigenlijk niet met het kijken naar de website van Beleef de Lente. Ik ben al niet zo'n stilzitter en juist nu is er zoveel te beleven buiten dat het veel aantrekkelijker is om zelf te kijken en te beleven. Zelf ervaren met de

fiets, wandelend of vanuit een tuin- of kampeerstoel: daar is nu tijd voor!

We zijn regelmatig een weekje met de caravan op pad en genieten dan zeer. Zo waren we kortgeleden in Duitsland: de Brohmer Bergen in Mecklenburg-Vorpommern. Prachtig gebied, niet te ver weg en toch zo heel anders. Bossen, heuvels en meren. We verkennen het gebied op ons gemak. Er is tijd immers. Zo anders dan toen we jaren geleden hierdoorheen reden met de 2 Cv van de Frans posterijen op weg naar een meeting van 2 Cv's in Polen. We hadden een langzame eend, moesten veel kilometers per dag maken, hadden haast, want onze vakantie was beperkt. Het was laat in de zomer. Tijdens een stop hoorden we een raar geluid... een vogel, maar anders... het bleken kraanvogels te zijn. Voor ons de eerste keer, zo mooi.

Ook nu hadden we dezelfde ervaring: we

hoorden kraanvogels. Dat vreemd trompetterend geluid is bijzonder en heel karakteristiek. Het was een stille avond, we liepen een stukje en toen... we hoorden het tegelijk. We stonden stil en keken elkaar lachend aan. Dit was waar we op gehoopt hadden. Enkele dagen eerder had mijn zus vanuit een dorpje dichtbij het Fochteloërveen in Nederland al gemeld dat ze ooievaars had gezien, die zo'n 'raar' geluid maakten. Wij vroegen: "Waren het geen kraanvogels?" Maar daar was ze niet zeker van, die kende ze ook eigenlijk niet. We waren een tikkeltje jaloers: zie je kraanvogels in Nederland en dan herken je ze niet; wat zonde. Wij wilden ze graag zien. We hoopten erop hier in Mecklenburg-Vorpommern, waar we ze ooit eerder hadden gehoord en ja dus: we hoorden en zagen groepjes van twee tot een kleine vijftien tegelijk. De ene keer vliegend, de andere keer op een veld zoekend naar voedsel. We hebben er goed de tijd voor genomen: verrekijker mee en telelens. Leuke onverharde paden gezocht, deels met de auto, deels lekker lopend en ondertussen de geuren en kleuren van de lente op en top beleven. De plaatjes die we schieten zijn niet van heel nabij en vast ook niet de meest bijzondere opnamen, maar die 'eigen' ervaring, daar kan toch ook weer geen website tegenop.

Op één van onze tochten zagen we al enige tijd grote roofvogels heen en weer draaien over een veld. "Volgens mij zijn het visarenden," zeiden we tegen elkaar. Eigenlijk ver-

wachtten we hen daar niet. We hobbelden zachtjes verder over de boerenlandweg. Bomen namen nu het uitzicht even weg. Bij de volgende open plek zagen we hen duidelijk: twee visarenden bezig een nestpaal in te richten als woning. Helaas konden we niet – zoals bij Beleef de Lente – van bovenaf in het nest kijken, maar deze grote vogels van zo dichtbij te mogen zien, was voor ons fantastisch! Juist vanmorgen hadden we in de digitale krant gelezen dat het visarendpaar in de Biesbosch dit jaar geen succes werd: 'Het liefdesbed van de geliefde visarend uit de Biesbosch is nog nooit zo mooi geweest als nu, toch is de vrouwtjesvisarend nergens te bekennen.' "De visarend heeft gigantisch hard gewerkt aan zijn nest, maar zijn vrouw heeft zich nog niet laten zien", vertelt boswachter Harm Blom." Zo'n bericht stemt wat verdrietig en dit paar hier nu bezig zien, gaf wat troost.

We rijden wat verder weg om de vogels niet te storen en nemen er weer rustig de tijd voor om hen te bekijken. Wat een enorme poten hebben ze en hoe wendbaar zijn ze, ondanks hun grootte. We kijken onze ogen uit. Om ons heen geurt het gemaaid gras en brommen en zoemen insecten. Een heerlijke avond buiten, minder dichtbij dan de website, maar zeker zo spectaculair.

We zijn laat terug bij onze caravan op de camping. Het schemert, de medekampeerders zijn naar binnen gegaan. Er staat een akelige

koude wind. Dan valt ons een vogelgeluid op... een kreetje, een triller, warme fluitklanken in het donker. We knikken beide: dat moet de nachtegaal zijn. Ooit zat die in Zuid-Frankrijk vlak achter ons tentje. We waren aanvankelijk heel verrukt: een nachtegaal zo vlakbij! Maar na uren luide, nachtelijke zang vlakbij onze oren met slechts het tentdoek als 'geluiddemper' waren we niet meer zo blij. Van slapen kwam niets zo. We hebben de gaslamp aangedaan in de hoop dat de vogel dacht dat het dag was geworden en stil zou zijn. Ik weet het niet meer precies, maar ik geloof dat het niet veel hielp. Overdag moesten we de slaap maar inhalen.

Toch waren we – ook met deze ervaring in het achterhoofd – blij verrast deze nachtelijke zanger te horen. Overigens zingt de nachtegaal niet alleen 's nachts. De nachtegaal zingt om een partner te trekken, overdag en 's

nachts. Mogelijk valt zijn zang 's nachts – als alle andere vogels stil zijn – meer op en komt hij zo aan zijn naam: nacht-galan = nachtzanger. Het is een weinig opvallende vogel om te zien: bruin in bruin struikgewas... naar hem luisteren is makkelijker. Nu kamperen we in een caravan, dat levert iets meer geluiddemping. We luisteren nog een tijdlang met het raam op een kier. Nee, op Beleef de Lente is geen nachtegaal dit jaar, dus ook dit is weer een heel eigen ervaring.

Terwijl ik dit schrijf en herlees, valt me op dat wij onze eigen ervaringen met vogels intensief beleven. Zo intensief dat we jaren later nog precies weten waar, wanneer en hoe het was. Het staat in ons geheugen scherp geregistreerd. We kijken graag naar natuurfilms op televisie, zien daar heel speciale en mooie opnamen. Toch...dat blijft niet zo goed hangen als onze eigen ervaringen.

PAGINA'S VOOR DE JEUGD

Terugblik:

De afgelopen maanden kwamen er heel wat kinderen via ons werk in contact met de natuur!

De uilendag op 2 maart trok 44 kinderen. Stichting Bindkracht vroeg ons om in zeven kernen een uilenworkshop te houden, er kwamen 63 kinderen op af. Een school in Vinanen wilde een uiterwaardexcursie met een groep schoolkinderen (29) uit diverse landen: IJsland, Griekenland, Duitsland, Ierland, enz. Sommigen van hen zagen voor het eerst van hun leven een... koe. Het was voor ons ook

een bijzondere ervaring, die kinderen bedoel ik. We keken samen naar birds, flowers and insects en river sediments. Zie ook het verslagje op de volgende pagina.

Tot twee maal toe verzorgden we een clubuitje van een groep kinderen en twee keer organiseerden we een kinderfeestje. De bijenmiddag in april was een mooi zonnig gebeuren. Zie de foto die Henk Looij maakte. In de meivakantie kwamen 26 kinderen naar de vogels in mei en de bloemen- en insectenmiddag.

Chris Kramer

De foto's hieronder zijn van Henk Looij.

Komende activiteiten:

Zaterdag 1 juli: Slootjesdag in de Vijfheerenlanden

De nationale slootjesdag is op 10 juni. Bij ons kan men terecht op zaterdag 1 juli.

Dit houdt in dat we slootbeestjes vangen achter de Schaapskooi, en gaan bekijken. Vooraf bekijken we een diaserie over het slootleven Er zijn bij voldoende aanmeldingen drie mogelijkheden: van 10:00 -11:30 uur, van 12:00 – 13:30 uur en van 14:00 – 15:30 uur.

Voor de Slootjesdag geldt:

- Geschikt voor kinderen tot 12 jaar, kinderen tot 8 jaar alleen onder begeleiding.
- Begeleiders kunnen gratis meedoen.
- De kosten bedragen 3 euro per kind, inclusief materialen, appelsap en koekje.
- Opgeven is nodig via chr.kramer@outlook.com
- Opgeven kan tot en met de dag voor de activiteit.
- Locatie: Natuurcentrum De Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.

Educatieve gezinswandelingen

Komende zomerperiode worden er opnieuw gezinswandelingen georganiseerd op vier donderdagavonden. We letten op alles wat beweegt, groeit en bloeit. De start is steeds om 19:00 uur. Zie schema hieronder.

Datum	Locatie	Start
Donderdag 29 juni	Polder De Eng, Kedichem	Bij het dorpshuis
Donderdag 13 juli	Everdinger Waarden	Bij Fort Everdingen
Donderdag 20 juli	Zouweboezem	Boezemweg, Lexmond
Donderdag 3 augustus	Schaapskooi	Overboeicop 15, Schoonrewoerd

Aanmelden kan tot en met de betreffende dag, tot 12 uur. De kosten zijn 1 euro per persoon.

Opgeven: chr.kramer@outlook.com

Overige activiteiten?

Mogelijk worden er nog meer jeugdactiviteiten georganiseerd. Kijk dan op de website van onze vereniging. En als u een uitje in de natuur wilt, wandelend of fietsend? Informeer naar de mogelijkheden.

Buitenlands bezoek aan de Lek

Op 21 maart 2023 heeft een groep buitenlandse docenten en leerlingen een buitenles bijgewoond in de uiterwaarden van de Lek. De groep bezocht basisschool de Rank in Vianen in het kader van een Erasmus uitwisselingsproject.

Deze les is samen met Natuurcentrum 'De Schaapskooi' voorbereid.

Het was voor de buitenlandse gasten een onvergetelijke ervaring. De vrijwilligers hebben de lessen in het Engels ondersteund. Fantastisch!

Ze hebben spullen verzameld langs de Lek, planten en insecten bestudeerd en met verrekijkers de Lek afgespeurd naar vogels en misschien een zeehond.

Grote dank voor het team van het Natuurcentrum om deze buitenles in het Engels te geven!

Team de Rank Vianen

Hieronder staan twee foto's van het bezoek aan de Lek. Voor meer foto's, ga naar:

<https://www.natuurcentrum.nl/werkgroepen/jeugd/erasmus-uitwisselingsproject-buitenles-langs-de-lek/>

Chris Kramer

Bosuilen: 11 april 2023

De roepende bosuilen in de afgelopen maanden hebben gezorgd voor grote nieuwsgierigheid: welke nestkasten zijn bezet met bosuilen? De bosuil die in december j.l. werd doodgereden op de weg bij de Schaapskooi zorgde voor schrik, al hangt-ie inmiddels aan de muur. Daarna werd er een paar keer in een knotwilg een bosuil ontdekt. Het werd een enerverende ochtend op 11 april.

In de boomgaard van Bikker aan de Kerkweg in Schoonrewoerd troffen we een broedende holenduif in de uilenkast, die hebben we rustig laten zitten natuurlijk. De holle perenboom, waar vroeger een bosuil in broedde, is nog steeds in gebruik bij kauwtjes. Tegenover de boomgaard hebben we een uilenkast dichtgemaakt om krakers te voorkomen.

Aan de Diefdijk hangen ook enkele kasten bij particulieren. De eerste kast bleek in gebruik bij kauwen. Ze slepen veel takken naar binnen, er lagen nog geen eieren. We hebben de kast schoongemaakt en voor de zekerheid een plankje voor het gat geschroefd, zodat er niet meer gekraakt kan worden. In de herfst maken we de kast weer open en doen er weer houtkrullen in voor de bosuil. De tweede nestkast gaf een teleurstelling: er zat een verse dode bosuil in de kast, zonder eieren en geen zichtbare beschadigingen. Dus geen predator, wellicht van ouderdom of een aanrijding en in de nestkast doodgegaan. Ook deze kast meteen schoongemaakt en tijdelijk afgesloten om holenduiven/kauwen te weren.

Daarna gingen we naar de veehouder met een bosuilennestkast die we eerder verplaatst hebben uit een eikenboom vanwege eikenprocessierupsen.

De kast bleek niet in gebruik, daarom een plankje erop bevestigd. In de veldschuur lagen veel torenvalkbraakballen en enkele van kerkuilen. De boer vindt het goed om er een

kerkuilenkast te plaatsen, als ze maar muizen vangen. Dat is ondertussen gedaan. Mooi, want regelmatig worden kerkuilenkasten niet langer verdragen door menselijke bewoners: ze zorgen best wel voor veel witte sporen...

De volgende nestkast die we controleren, hangt in de natuurtuin in Leerdam.

Ook hier geen uilen, kast dichtgemaakt. Teleurstellend is het wel tot nu toe.

Vervolgens rijden we naar het Recht van ter Leede. Hoe zal het daar zijn? En... hier eindelijk succes. Er zit een flink uilskuiken in de kast, 3 tot 4 weken oud, dat geeft moed. Daarna rijden we naar de prachtige kastanjeboom in Middelkoop, begin maart zat er een uil in deze kast. Nu zit er ook weer één in de kast, die blijft zitten. Dat betekent: niet storen, die heeft of nog eieren of al enkele jongen. Na een week of vier keken we nog eens: kast leeg, geen nieuwe informatie.

Daarna rijden we naar de boomgaard aan de Biezenweg. Hier treffen we een broedsel van de holenduif en enkele hele kleine jonkies aan. We laten ze natuurlijk met rust!

Vervolgens gaan we naar een adres aan de Tienhovenseweg. De eigenaar vroeg ons te komen kijken. In het coniferenbos achter zijn huis zitten uilen met oortjes. Er hangt ook een oude bosuilenkast, niet meer in gebruik, en inmiddels ook niet meer geschikt. We leveren nog een koolmezennestkast, bedoeld om buxusrupsen te eten, wie weet.

Dan rijden we terug naar de Schaapskooi, daar hangen tenslotte nog twee bosuilenkasten.

Tot onze verrassing zitten er in de ene nestkast drie jonge bosuiltjes, ongeveer één week oud. De tweede nestkast is in gebruik bij kauwtjes. Het is een nest van vorig jaar. Door de harde wind zien we af van schoonmaak en dichtschroeven, dat doen we in de herfst wel weer.

Twee bosuilen in een knotwilg. Zo'n knotwilg is eigenlijk ook een soort nestkast, ontstaan door mensenwerk: wilgen knotten. Deze 'nestkast' is versierd met eikvarens, mossen en lichenen. Foto: Hille de Bruin.

Als we de balans opmaken van deze dag, is het resultaat beter dan de laatste jaren. We vragen ons af, waarom onze nestkasten zo weinig gebruikt worden door bosuilen. Er worden op heel wat plaatsen in de VHL roepende bosuilen gehoord, maar onze nestkasten worden niet veel gebruikt. De kasten die wel in gebruik zijn, zijn van het diepe model. Wellicht zijn de andere kasten toch te licht van binnen en zoeken de uilen een knotwilg. Dat betekent: de kasten dieper maken... kost ook meer hout. Maar als ik het goed begrepen heb, is hout ook een stikstofproduct, dus hout genoeg.

Zwarte sterns: 27 april

Op de Koningsdag gingen we met vlag en wimpel naar polder de Eng bij Kedichem. De hulp van Henk en Teus kwam goed van pas. Missie geslaagd, alle 20 vlotjes zijn gelegd. De beurt is aan de zwarte sterns om er weer een mooi broedseizoen van te maken. In de afge-

lopen winter heeft een aannemer in opdracht van Staatsbosbeheer de meeste wilgenstruiken afgezaagd om predatoren geen uitkijkpost te verschaffen. Hoewel... op die takkenhoop kunnen ze nu gaan zitten. Ook werden de braamstruiken op de kade flink ingekort, zodat wandelaars niet gehinderd worden. We zijn benieuwd.

Zwarte sterns en bosuilen: 16 mei

Inmiddels zien we de zwarte sterns bij de vlotjes, minimaal zeven vlotjes lijken al bezet. De bosuilen bij de Schaapskooi hadden drie kuikens, ze zaten enkele dagen hoog in de bomen rond te kijken. En de jonge bosuil bij de Kasteelplaats in Leerdam is ook uitgevlogen.

En verder: de komende weken en maanden volgen we de torenvalken, de steenuilen en de kerkuilen. We zijn benieuwd. Als alles goed verloopt, gaan we deze zomer ook een keer uilskuikens ringen met enkele gasten. Wie hadden de prijs ook alweer gewonnen?

PLANTAARDIGHEDEN

Dirk den Ottelander, coördinator plantenwerkgroep

Wit hongerbloempje

April tot juni is de tijd om op zoek te gaan naar het wit hongerbloempje.

Een klein eenjarig plantje, vaak niet meer dan 10 centimeter hoog met hele kleine witte bloempjes.

Niet erg opvallend. Maar zeker de moeite waard om eens naar te zoeken, want onze streek (de Alblasserwaard, de Vijfheerenlanden en aangrenzend Gelderland) is dé plek waar dit plantje voorkomt. Elders in ons land is het plantje zeldzaam tot zeer zeldzaam.

En bij ons? Is het regelmatig te vinden op taluds van dijken en wegen, het kan ook hoog op slootkanten staan. Het houdt van open, vaak iets zanderige grond en heeft een uitgesproken hekel aan natte voeten, dus je moet

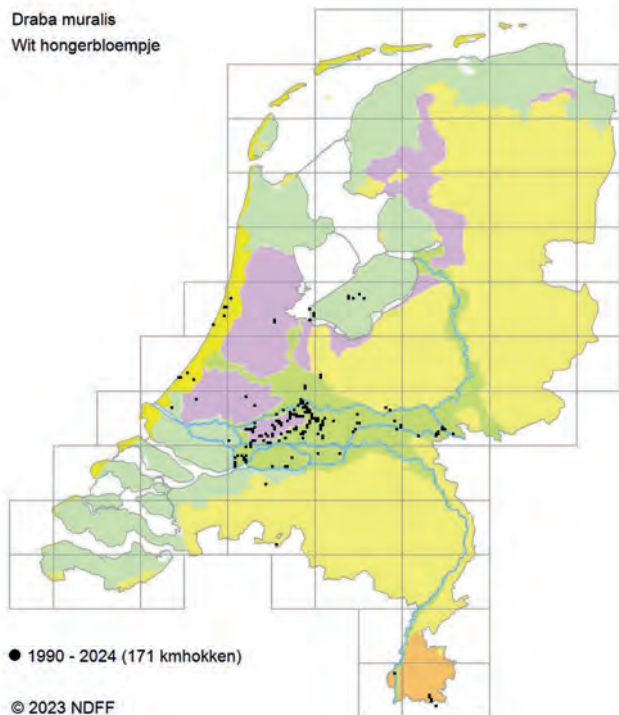
het zoeken op hellingen en hellinkjes waar regenwater makkelijk en snel vanaf loopt.

Het wit hongerbloempje behoort tot de familie van de kruisbloemen, net als bijvoorbeeld het herderstasje, de pinksterbloem en het raapzaad. De bloempjes zijn echter veel kleiner en onopvallender dan die van pinksterbloem en raapzaad. Die van herderstasje zijn wel ongeveer even klein. Herderstasje en wit hongerbloempje hebben nog een gemeenschappelijk kenmerk: hun bladen zijn bezet met sterharen, dat is alleen goed te zien met een sterke loep (vergroting 10 à 12 x). De hauwtjes van wit hongerbloempje lijken veel op de hauwtjes van vroegeling, een ander eenjarig wit kruisbloempje dat iets eerder begint te bloeien.

Waar komt die naam hongerbloempje van-

Links wit hongerbloempje op de Bastaardkade bij Lexmond, in het begin van de bloei. De stengelbladen zijn ongesteeld. Rechts een rozet. Zowel rozet- als stengelbladen zijn gezaagd en bezet met sterharen.

Links: verspreiding per km-hok. Rechts: wit hongerbloempje op talud van knooppunt Everdingen.
Alle foto's zijn gemaakt door Dick Kerkhof.

daan? Mogelijk van de standplaats. Het wit hongerbloempje groeit namelijk goed op open, wat uitgehongerde grond. Talrijk optreden werd vroeger gezien als een teken van hongersnood of in ieder geval dat de grond ongeschikt was om iets op te verbouwen.

Maar ja of dat waar is? Ik sta open voor andere, betere verklaringen.

De wetenschappelijke naam van het wit hongerbloempje is *Draba muralis*. Dat *muralis* betekent 'op een muur groeiend'. Voor ons komt dat vreemd over, omdat je het in Nederland zelden of nooit op een muur zult vinden. Maar in de ons omringende landen heeft het wit hongerbloempje allerlei namen die erop duiden dat het wel degelijk een plant is die op muren groeit (wall whitlowgrass in Engeland, drave des murailles in Frankrijk en Mauer-Felsenblümchen in Duitsland). Dus die wetenschappelijke naam zal wel ergens op slaan. Een paar jaar geleden stond het bij ons trouwens op een in steen gelegd talud bij het tunneltje voor voetgangers en fietsers onder de Oude Rijksweg in Lexmond – dat was toch wel een muurachtige standplaats. In 2023 za-

gen we het daar niet meer, maar wel iets verderop op een grazig talud, samen met onder andere heel veel zandraket, nog zo'n eenjarig, wit kruisbloempje.

Omdat het wit hongerbloempje zo'n weinig opvallend plantje is, maar kort bloeit (enkele weken) en daarna snel verdort, wordt het vaak over het hoofd gezien bij inventarisaties en waarnemingen. Ook in onze streek hebben we zeker nog geen volledig beeld van waar dit plantje staat. Daarom zijn we als Plantenwerkgroep van de Natuur- en Vogelwacht begonnen om in kaart te brengen waar in onze streek dit plantje allemaal voorkomt. Kijk er ook naar uit en meld je waarneming, hetzij direct via [Waarneming.nl](https://www.waarneming.nl), of anders aan Dirk den Ottelander, de coördinator van de Plantenwerkgroep.

Vind je het trouwens leuk om wilde planten te zoeken en te herkennen? Doe dan eens mee met de Plantenwerkgroep, je bent van harte welkom. Ons zomerprogramma staat op de website:

<https://www.natuurcentrum.nl/werkgroep/planten/zomerprogramma-2023/>

GROEN GRIEKENLAND

Hans de Braal

In de zomer van 2022 waagden mijn vrouw en ik weer eens de oversteek naar Griekenland. We gingen scheep in Ancona (Italië) en in Igoumenitsa (Noord-Griekenland) weer van boord. Je merkt het altijd meteen als je in Zuid-Europa bent aangekomen; het alomtegenwoordige geluid van de zangcicaden klinkt ons als muziek in de oren.

Een van de streken die we in deze vakantie aandeden was Zagoria, een bergachtige streek in het noordelijke Pindosgebergte. Laat het beeld wat misschien in je hoofd ontstaat als je 'Griekenland' leest even los. Zagoria ligt niet aan de kust, dus geen stranden vol toeristen, boulevards waar de restaurants zich aanenrijgen en ook geen pantoffelparade tot in

de late uurtjes. De enige attractie hier is de overweldigende natuur.

We willen graag een paar wandelingen maken in deze streek. Maar omdat er geen campings zijn verblijven we een paar nachten in een Airbnb in Koukouli, een van de Zagoriadorpen. De Zagoriadorpen zijn prachtig gelegen in de groene bergen van het nationaal park Vikos-Aoös, en Koukouli vormt daar geen uitzondering op. De dorpen zijn nauwelijks toegankelijk voor autoverkeer. Een ezeltje als vervoermiddel is hier meer op zijn plaats.

Het is heerlijk wandelen door deze streek, die bekend staat om zijn stenen bruggen over rivierbeddingen. Maar behalve van mooie dorpjes, bruggen en uitzichten genieten we

Een voor de Zagoriastreek kenmerkende stenen brug.

Boven: nog zo'n stenen brug.

Onder: de zangcicaden hoor je overal en de hele dag door.

ook van vlinders, hagedissen, schildpadden en prachtige wilde bloemen. Het determineren van al dat moois is overigens nog niet altijd zo eenvoudig. Met wat hulp van anderen heb ik gelukkig wel een aantal namen aan plantjes kunnen toekennen, maar bij de landschildpadden is dat niet gelukt. Bij bestudering van de papieren gidsen en het internet blijkt achteraf dat de verschillen tussen de Griekse en de Moorse landschildpad vrij subtiel zijn, en in ieder geval niet te zien op mijn foto.

Hoogtepunt van deze streek is wel de duizelingwekkend diepe Vikoskloof. Bij het plaatsje Vikos dalen we af om een stukje door de kloof te wandelen. Het is mogelijk om door te wandelen naar Monodendri (of andersom natuurlijk) maar heen en terug op één dag vinden we te ver. En er gaat geen bus tussen Monodendri en Vikos...

Links: de Vikoskloof.

Onder: Lilium chalcidonicum, een prachtig gekleurde lelie.

We beperken ons dus tot een afdaling naar beneden, een wandeling over een stukje van de bodem van de kloof en de klim terug omhoog. Later maken we ook nog een afdaling naar de Vikakikloof, het 'kleine broertje van de Vikoskloof'. We komen de hele dag hier geen enkele andere wandelaar tegen.

Wij hebben nog andere streken in Griekenland bezocht, maar de natuurliefhebber zou in deze streek zomaar een paar weken kunnen doorbrengen zonder zich te vervelen. Ik vermoed dat dit in het voorjaar nog sterker het geval is...

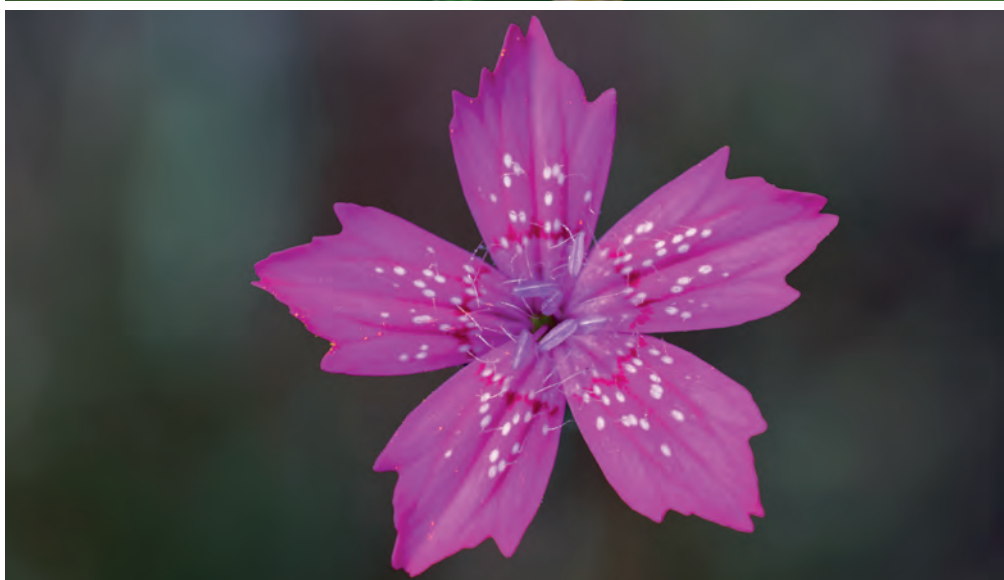
Campanula ramosissima.

Dactylorhiza saccifera, een orchidee die lijkt op 'onze' bosorchis.

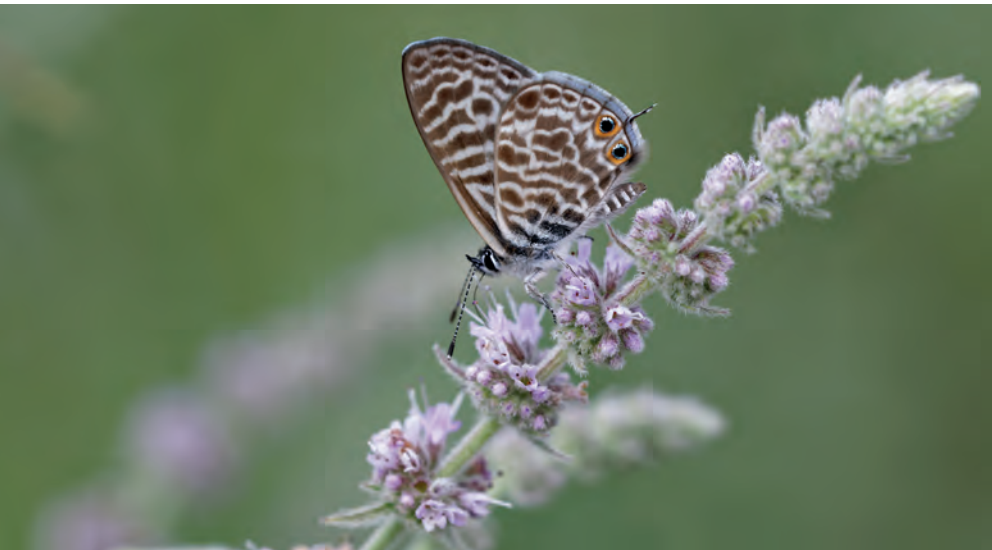

Een anjersort.

Veldsalie.

Klein tijgerblauwtje.

Koningspage.

*Getand
blauwtje.*

*Icarusblauwtje
op slanke man-
telanjer (dat
kan ook bij ons
in de Everdinger
Waarden!).*

*Oostelijk
resedawitje.*

Een landschildpad.

Een muurhagedis.

Blauwkeelkiahagedis.

TWEE SCHEERLINGEN

Dick Kerkhof

Gevlekte scheerling (*Conium maculatum*)

Sommige schermbloemen worden gegeten, zoals peen en pastinaak, of dienen als toe-kruid, zoals koriander en peterselie.

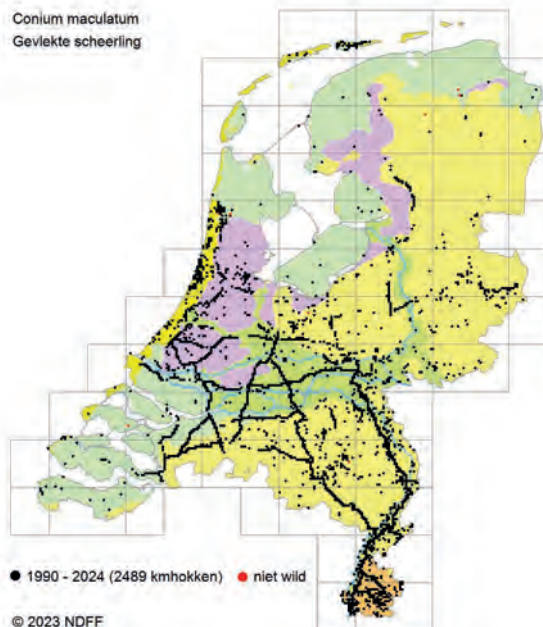
Gevlekte scheerling is echter **dodelijk giftig**. De gifbeker die Socrates moest legen was er-mee bereid. Vrijwillig zal de plant niet gauw gegeten worden, want zij verspreidt een on-frisse muizengeur en de purperbruin gevlekte stengels nodigen ook niet uit tot consumptie.

Vanouds kwam deze tot drie meter hoge tweejarige soort vooral voor in Zuid-Limburg, rond Arnhem en Nijmegen en in de kalkrijke duinen. Zij groeit in stikstofrijke zomen.

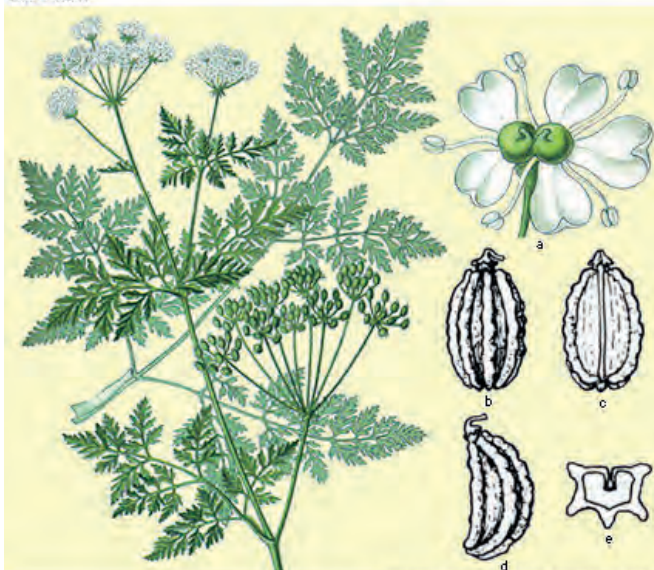
Sinds ongeveer 2004 heeft gevlekte scheer-ling zich echter vanuit Zuid-Limburg razend-snel uitgebreid in de middenbermen van snel-wegen.

Ook in de Vijfheerenlanden zie je 's zomers in de middenbermen van de A2 en de A27 nu een ware muur van gevlekte scheerling. Hier en daar verschijnt zij ook langs binnenwegen.

Conium maculatum
Gevlekte scheerling

ETI • HIFN

Heukels' Flora, 1996 & E. Hallier, 1886

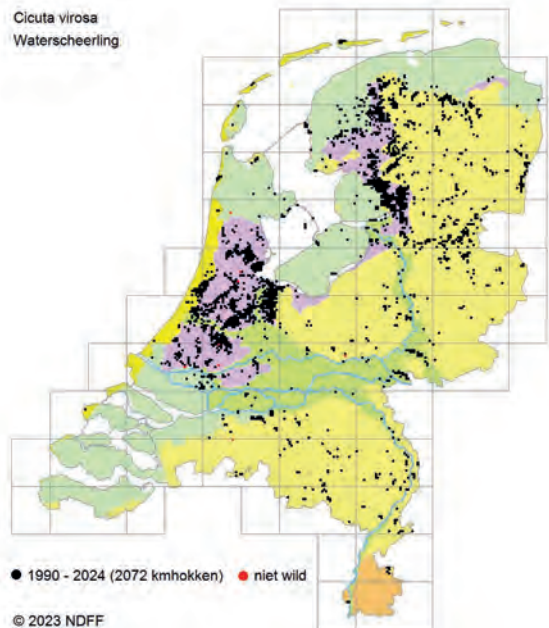
Heukels' Flora, 1996 & E. Hallier, 1886

Waterscheerling (*Cicuta virosa*)

Ook waterscheerling is **dodelijk giftig**. Deze overblijvende plant is gevaarlijker, vooral omdat de knolvormige wortelstok, die door dwarsschotten in kamertjes is verdeeld (zie de tekening) en een geel olieachtig sap bevat, aangenaam selderijachtig geurt. Af en toe wordt zij daarom per ongeluk door kampeers gegeten, wat niet goed afloopt.

De wortelstok met luchtkamertjes geeft waterscheerling veel drijfvermogen. Zij is ken-

Cicuta virosa
Waterscheerling

© 2023 NDFF

merkend voor jonge verlandingsstadia in veenmoerassen. Samen met planten als waterzuring, watermunt, hoge cyperzegge, wolfspoot, moeraswederik, bitterzoet en riet vormt zij drijtillen: drijvende eilandjes of aan de oever vastzittende schiereilandjes waar je beslist niet op kunt lopen.

In Vijfheerenlanden komt waterscheerling voor in de Zouweboezem, waar zij lijkt toe te nemen. Landelijk gaat zij echter achteruit, zij staat als Kwetsbaar op de Rode Lijst.

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter Mw. Chr. Hendriksen
 Secretaris Dhr. F. Broekhof 06 - 40253059
 Penningmeester Mw. A. Eleveld 06 - 40714947

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum.nl
 e-mail: info@natuurcentrum.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Dhr. C. Gielis
 Dhr. D. Kerkhof 06 - 51042553
 Mw. J. Lokken 06 - 24340243
 Dhr. H. Looij 06 - 19148032
 Mw. A. van Zijl-Bogerd 0345 - 641416

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker Dhr. P.J.J. Solleveld
 Dhr. P.C. Bogerd Dhr. A. Versluis
 Dhr. B. de Groot Dhr. J. Vink
 Dhr. H. de Labije Dhr. G. Zijderveld
 Dhr. R. Ponsen

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden € 7,50
 Leden € 15,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 06-40714947.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 07 INGB 0001 4752 64 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen. Voor andere betalingen: zie onderaan deze pagina.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	B. de Groot	e-mail: bdegroot4@icloud.com	06-40339872
VOGELS	VACATURE		
AMFIBIEËN	T. den Besten	Rietkamp 8	4133 CT Vianen 0347-374281
PLANTEN	D. den Ottelander	e-mail: ddenottelander@gmail.com	06-30732786
NESTKASTEN	P. Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen 0347-322307
FRUIT- EN SAPVERKOOP	A. Versluis	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	J. Stevens		0345-616883
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDENING		e-mail: info@natuurcentrum.nl	
GROENE WINKEL	J. Lokken	e-mail: jantje@laantje51.nl	06-24340243
JEUGDACTIVITEITEN	Chr. Kramer	e-mail: chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
REDACTIE	D. Kerkhof	e-mail: dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		e-mail: info@natuurcentrum.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 10.00 - 16.00 uur en zondag 13.00 - 16.00 uur. Voor overige openingstijden, zie de website www.natuurcentrum.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94. Contributie overmaken naar NL 07 INGB 0001 4752 64.

De Natuur en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur- en dit in de ruimste zin van het woord- te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het publiceren in de pers.
- Het stichten van weidevogelreservaten.
- Het stichten van natuurreservaten.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in de winter.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van de vogel- en natuurbescherming wet.
- Het signaleren van aantastingen van de natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propaganderen voor verenigingen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het geven van cursussen.

Opricht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigings-register nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X